

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
2. การประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
3. ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
4. พัฒนาการของมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย
5. การพัฒนามาตรฐานโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษา และหน่วยงานในสังกัด
6. วงจรของการพัฒนา
7. บทบาทของโรงเรียนในการประกันคุณภาพ
8. การจัดระบบงานในโรงเรียน
9. มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดไว้เป็น 3 ข้อ คือ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เล่ม 1, 2541, หน้า 3-4)

1. รัฐกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการงบประมาณบุคลากร และทรัพยากรให้จังหวัด และสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท

2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครองผู้นำชุมชนองค์กรปกครองท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการจัดการศึกษา

3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ

- นักเรียนและผู้ปกครอง
- มาตรฐานที่กำหนด
- ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

กระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ป้อนและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาดัง ๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานุเทศ์ และผู้บริหารทางการศึกษาและการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนและการจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน

2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานดังกล่าวนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจไปยังกรมต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการในเรื่องของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดเป็นนโยบายหนึ่งในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 พุทธศักราช 2540-2544

การประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เล่ม 1 (2541, หน้า 5-7) กำหนดหลักการ นโยบาย มาตรการ และเป้าหมายในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ยึดหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ

(1) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระจายอำนาจในการบริหารงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และโรงเรียน

(2) ให้คณะกรรมการตามกฎหมาย (กปช. กปจ. กปอ.) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

นโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

(1) จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ทุกโรงเรียนมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมกัน

(2) ส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาร่วมกัน

(3) สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างเสรีภาพในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของส่วนภูมิภาค กับกรอบการดำเนินงานที่ส่วนกลางกำหนด

(4) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

เพื่อให้นโยบายบรรลุความสำเร็จเป็นรูปธรรม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงกำหนดมาตรการไว้ดังนี้

(1) พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการ ซึ่งประกอบด้วยกลไกของระบบการควบคุมคุณภาพ ระบบการตรวจสอบและพัฒนา และระบบการประเมินคุณภาพ

(2) ในปีการศึกษา 2542 ให้ทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

(3) จัดตั้งองค์กรรับผิดชอบดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในระบบเครือข่ายจากกรม จังหวัด อำเภอ และโรงเรียน โดยโครงสร้างขององค์กรประกอบด้วยข้าราชการในสังกัด ข้าราชการนอกสังกัด ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชน

(4) พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งคู่มือและเครื่องมือที่จะนำไปใช้ในระบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยให้ส่วนภูมิภาคปรับขยายจากกรอบของส่วนกลางได้

(5) พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมดำเนินงาน

(6) จัดให้มีการประเมินคุณภาพทั้งระบบ เพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน 2 ครั้ง/ปี และมีการปรับปรุง พัฒนามาตรฐานในทุก 5 ปี หรือ 1 ครั้งในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา 5 ปี

เป้าหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดเป้าหมายด้านบุคลากร และโรงเรียนที่ได้คุณภาพตามมาตรฐานไว้ดังนี้

1. ในปี พ.ศ. 2541 บุคลากรทุกระดับมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา และสามารถดำเนินการตามนโยบายได้
2. ในปีการศึกษา 2542 ทุกโรงเรียนมีกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา
3. โรงเรียนที่ได้คุณภาพตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและมาตรฐานสากลในช่วงแผนพัฒนาครั้งที่ 8 (2540-2544) มีดังนี้

ตาราง 1 โรงเรียนที่ได้คุณภาพตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและมาตรฐานสากล ในช่วงแผนพัฒนาครั้งที่ 8 (2540-2544)

ปีการศึกษา มาตรฐาน	ร้อยละของโรงเรียนที่ได้มาตรฐาน		
	2542	2543	2544
ระดับกรม	15% (4,671)	30% (9,340)	50% (15,570)
ระดับสากล	2% (620)	5% (1,560)	10% (3,110)

บทบาท ความสำคัญ รูปแบบ หน่วยงานและคณะประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(สพช.) ได้กำหนดบทบาทและความสำคัญของการประเมินคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ (สพช. เล่ม 7, 2541, หน้า1-4)

การประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกหนึ่งที่มีความสำคัญของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการตรวจสอบ รายงานผลการดำเนินงาน การจัดการศึกษาของโรงเรียนตามมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 การประเมินผลที่ดีสามารถบ่งบอกถึงผลการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง บ่งบอกถึงระดับความมั่นใจและพึงพอใจของโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน และเป็นที่ยอมรับของบุคลากรในชุมชนและสาธารณชนทั่วไป ดังนั้นผลที่ได้จากการประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างบรรลุผล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนได้รับการประเมินผลโดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ ดังนี้

- 1.1 เพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
- 1.2 เพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน
- 1.3 เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของการจัดการศึกษาแต่ละระดับและรายงานผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนทั่วไป

รูปแบบและหน่วยงานที่ทำการประเมิน

ในการประเมินโรงเรียนเพื่อรับรองคุณภาพตามมาตรฐานนั้น สพช.ได้กำหนดให้มีการรับรอง 2 ระดับ คือมาตรฐานระดับประเทศและมาตรฐานระดับจังหวัด (สำหรับระดับอำเภอให้นั้นการดำเนินการที่บูรณาการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโรงเรียน และการตรวจสอบภายนอก) ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการในเรื่องการประเมินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไม่ซ้ำซ้อนจึงกำหนดให้เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด (ภายใต้การกำกับดูแลของคณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของทั้งสองระดับ) และให้นำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อรับรองคุณภาพตามมาตรฐานทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด

การประเมินเพื่อรับรองคุณภาพด้านมาตรฐานระดับจังหวัดนั้น ให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประเมินเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นมาตรฐานเฉพาะจังหวัด แล้วใช้ผลการประเมินทั้งสองส่วน (คือส่วนที่ประเมินร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและส่วนที่ประเมินเพิ่มเติมเฉพาะของจังหวัดเอง) ในการตัดสินใจให้การรับรองตามเกณฑ์ที่จังหวัดเป็นผู้กำหนดเองตามมาตรฐานท้องถิ่น

คณะกรรมการรับรอง

เพื่อให้ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นที่ยอมรับ นำเชื่อถือ และนำมาใช้ประโยชน์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา ให้องค์กรงานทุกระดับเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เป็นคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความมั่นใจ และเห็นคุณค่าของการประเมินคุณภาพการศึกษา สามารถดำเนินการประเมินคุณภาพทางการศึกษา ของโรงเรียน และสร้างระบบการประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแต่ละระดับ ปฏิบัติดังนี้

1. คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ แต่งตั้งคณะทำงานให้เป็นคณะกรรมการของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีได้หลายคณะตามความเหมาะสมและจัดการอบรมคณะกรรมการ เพื่อให้ ผู้ประเมินมีบรรทัดฐานเดียวกันทั่วประเทศ
2. คณะประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทำการประเมิน โรงเรียนแล้วเสนอผลต่อคณะอนุกรรมการฯ คณะอนุกรรมการฯ พิจารณาผลการประเมิน แล้ว เสนอต่อคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้การรับรอง
3. กำหนดระยะเวลาของการรับรองเป็น 2 ปี
4. ให้มีการประเมินตามระบบดังกล่าวนี้ แผนพัฒนาฯ ละ 2 ครั้ง
5. คณะประเมินและการประเมินของระดับจังหวัดดำเนินการในทำนองเดียวกันกับ ข้อ 1 - 4 แต่เป็นไปในขอบเขตของระดับจังหวัด

ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 6) กำหนดไว้ว่าโรงเรียน ประถมศึกษาทุกขนาด ซึ่งจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาตอนต้น จัดการบริหารงานของโรงเรียนเป็น 6 งาน ซึ่งมีขอบข่ายโดยสรุป ดังนี้

1. งานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. งานบุคลากร

การบริหารงานบุคลากร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรบุคคล ให้เป็นกำลัง สำคัญในการบริหารงานด้านอื่น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปจะ ครอบคลุม การสรรหาบุคคลเข้าปฏิบัติงาน การดูแลบำรุงรักษา การพัฒนาจนกระทั่งพ้นไปจากงาน

3. งานกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียนทั้งหมดยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผลสำเร็จ

4. งานธุรการ การเงินและพัสดุ

การบริหารงานธุรการ การเงินและพัสดุ ที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ปฏิบัติโดยยึดกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ เกณฑ์ เงื่อนไขตามหนังสือสั่งการ มีลักษณะเป็นงานประจำครอบคลุม 3 งาน คือ งานธุรการ งานการเงิน และงานพัสดุ

5. งานอาคารสถานที่

การบริหารงานอาคารสถานที่ คือ งานการจัดอาคารสถานที่ บริเวณ ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยอย่างเต็มที่ ครอบคลุมงานการจัดให้มีอาคารสถานที่ที่ใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษาและการตกแต่ง

6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การที่โรงเรียนพยายามนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และให้ชุมชนได้มีโอกาสใช้บริการจากโรงเรียน ครอบคลุมงานการให้บริการและรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน งานให้ความร่วมมือแก่ชุมชน และงานประชาสัมพันธ์

พัฒนาการของมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย

มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2507 โดยกรมสามัญศึกษา ได้จัดสัมมนาผู้ตรวจการศึกษา ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ และครูใหญ่ที่จังหวัดชลบุรีเพื่อหาข้อมูลนำมาสร้างเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เล่ม 3, 2541, หน้า 10-12)

ต่อมาใน พ.ศ. 2509 มีการโอนการประถมศึกษาจากกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ให้ไปอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด กระทรวงมหาดไทย แต่ยังคงมอบภารกิจทางวิชาการ รวม 4 ประการไว้ให้กระทรวงศึกษาธิการควบคุม ได้แก่

1. ควบคุมหลักสูตร และประมวลการสอน
2. ควบคุมการวัดผลการศึกษา
3. ควบคุมการตรวจและการนิเทศการศึกษา
4. กำหนดและรักษามาตรฐาน การจัดสรร และดำเนินการประถมศึกษา

ด้วยเหตุนี้ใน พ.ศ. 2510 กรมสามัญศึกษาจึงได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาฉบับแรกขึ้นใช้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2512) ประกาศใช้เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2511 ซึ่งหมวดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียน คือหมวดที่ 2 ซึ่งมี 1 เรื่อง 24 ข้อกระทง

ครั้นถึง พ.ศ. 2517 กรมสามัญศึกษา ได้จัดสัมมนาเพื่อแก้ไขเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเชิญศึกษานิเทศก์จังหวัดและเขตการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเรื่องการประชุมมาตรฐานโรงเรียนมาร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาของกองการประถมศึกษา เกิดเป็นเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ฉบับที่ 2 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2518) ขึ้น ซึ่งหมวดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนคือหมวดที่ 2 ว่าด้วยเรื่องการบริหารและบริหารมี 17 เรื่อง 25 ข้อกระทง

เกณฑ์มาตรฐานฉบับที่ 2 นี้ใช้มาจนถึง พ.ศ. 2520 จึงได้มีการปรับปรุงอีกครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 และหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 รวมทั้งการเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิชาการ เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาฉบับที่ 3 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2522) ประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2522 แบ่งออกเป็น 4 หมวด หมวดที่ 2 การบริหารโรงเรียนมี 57 ข้อกระทง

หมวดที่ 1 อาคารสถานที่ มี	40	ข้อกระทง
หมวดที่ 2 การบริหารโรงเรียน มี	57	ข้อกระทง
หมวดที่ 3 การเรียนการสอน มี	78	ข้อกระทง
หมวดที่ 4 ความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน มี	7	ข้อกระทง

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 งานการประถมศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2524 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ทำการคัดเลือกโรงเรียนดีเด่น ผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่น และครูผู้สอนดีเด่น จากทั่วประเทศขึ้นรับรางวัลในโอกาสวันประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ปรับปรุงมาตรฐานโรงเรียนเป็นฉบับที่ 3 และใช้เป็นหลักในการคัดเลือกดังกล่าว ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารและการจัดการประถมศึกษาของประเทศเป็นส่วนใหญ่ และได้ดำเนินการเพื่อให้มีเกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสมกับกาลสมัยมาโดยลำดับ ซึ่งได้แก่

1. มาตรฐานขั้นต่ำโรงเรียนประถมศึกษา (ฉบับทดลอง) พ.ศ. 2528
2. มาตรฐานครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2532
3. มาตรฐานขั้นต่ำคุณภาพนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา (ฉบับทดลอง) พ.ศ. 2533

การใช้มาตรฐานทั้ง 3 ฉบับข้างต้นเป็นการดำเนินงานในลักษณะการทดลองเรื่อยมาจนกระทั่ง พ.ศ. 2535 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้ดำเนินการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นใหม่ โดยได้พยายามให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะสามารถจะกระทำได้ เกณฑ์มาตรฐานฉบับนี้ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เมื่อคราวประชุมครั้งที่ 4/2536 วันที่ 24 พฤษภาคม 2536 ให้ประกาศใช้ได้ภายใต้ชื่อ เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536

อย่างไรก็ดีภาระหน้าที่ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ปรับเปลี่ยนขึ้นตามนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษา และนโยบายอนุบาลชนบทของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงพิจารณาให้ความเห็นชอบเพื่อประกาศใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาอีก 3 ฉบับ คือ

1. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา : ระดับก่อนประถมศึกษา
เมื่อคราวประชุมครั้งที่ 3/2537 วันที่ 23 พฤษภาคม 2537
2. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา : ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
เมื่อคราวประชุมครั้งที่ 4/2537 วันที่ 27 มีนาคม 2537
3. เกณฑ์มาตรฐานวัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2538
เมื่อคราวประชุมครั้งที่ 2/2538 วันที่ 27 มีนาคม 2538

เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ทั้ง 4 ฉบับ ได้ใช้เป็นหลักในการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศกว่า 30,000 โรงเรียน ด้วยดีมาโดยตลอด รวมทั้งได้ใช้เป็นนวัตกรรมสำหรับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินร่วมกับสำนักงานงบประมาณอีกด้วย

ในปีพุทธศักราช 2538 กลุ่มงานมาตรฐานการศึกษา กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้วิจัยประเมินผลการใช้เกณฑ์มาตรฐานทั้งสี่ฉบับข้างต้น เพื่อประเมินมาตรฐานทุกโรงเรียนในสังกัด โดยวิธีการประเมินตนเอง การวิจัยครั้งนั้นทำให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้รับทราบข้อมูลปัจจุบันของระดับคุณภาพโรงเรียนในความรับผิดชอบของตนอย่างชัดเจน เมื่อประกอบกับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ขึ้นมาอีก 3 ฉบับ ดังนี้

1. เกณฑ์มาตรฐานสำนักงาน : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ พ.ศ. 2540
2. เกณฑ์มาตรฐานวัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างสำนักงาน พ.ศ. 2540

3. มาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ซึ่งได้รับความเห็นชอบในหลักการมาตรฐาน และ ตีพิมพ์เมื่อคราวประชุมครั้งที่ 1/2541 วันที่ 29 มกราคม 2541 เห็นชอบในรายละเอียดของระดับ คุณภาพ เมื่อคราวประชุมครั้งที่ 2/2541 วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2541 เกณฑ์มาตรฐานฉบับนี้คือ มาตรฐานที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า แนวทางในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพนั้น ทำได้โดย การจัดทำมาตรฐานขึ้นมา ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

การพัฒนามาตรฐานโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและ หน่วยงานในสังกัด

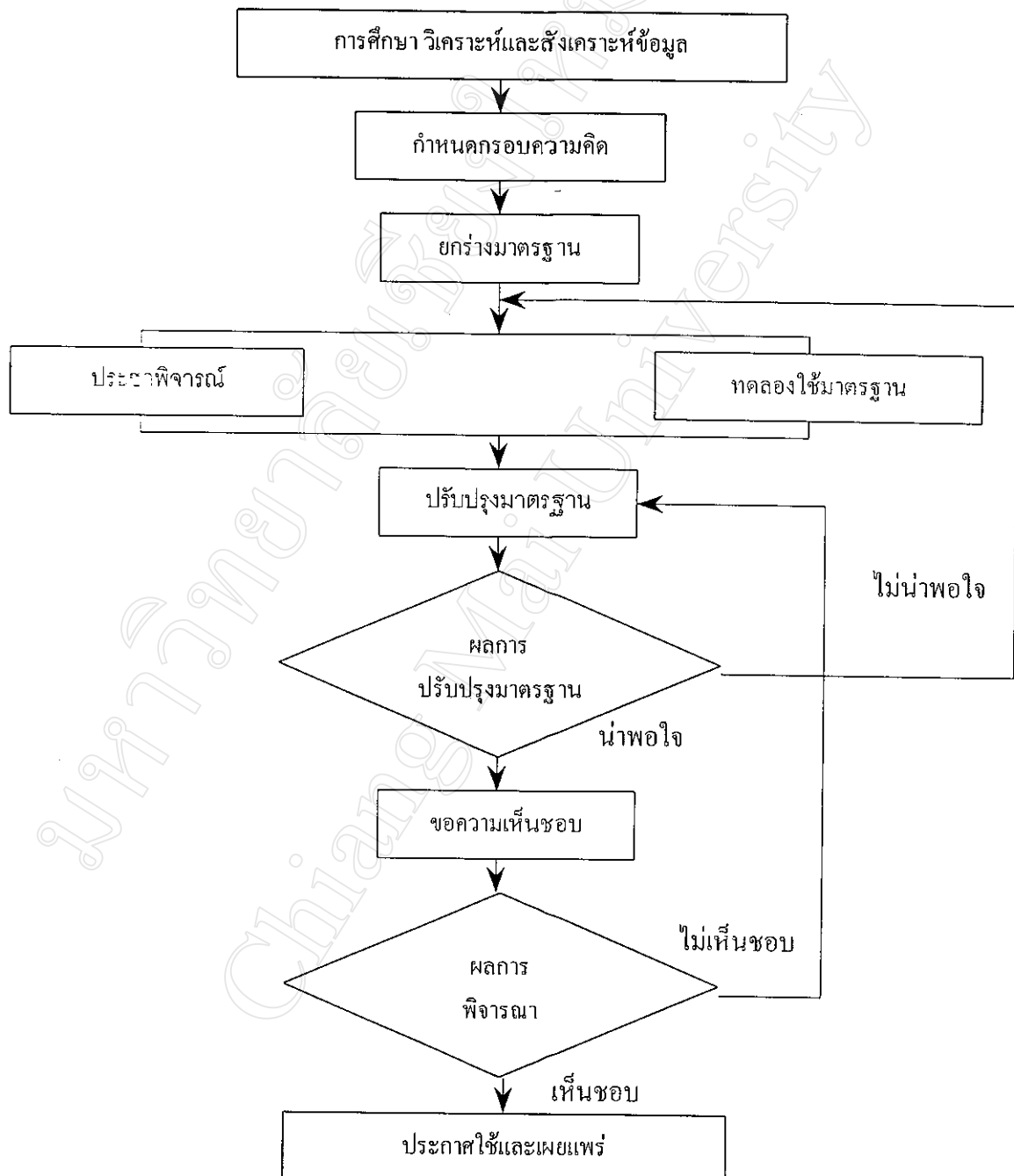
ขั้นตอนการสร้างและปรับปรุงมาตรฐานโรงเรียน มีดังนี้ (สปช. เล่ม 3, 2541, หน้า 12-16)

1. การศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษา ปรัชญาการศึกษา เป้าหมายการพัฒนาการศึกษา ความต้องการของสังคม มาตรฐานการศึกษาของไทยและ ต่างประเทศ การวิเคราะห์ภารกิจของหน่วยงาน ขอบข่ายของงานและหลักสูตรในแต่ละระดับ การศึกษา
2. การกำหนดกรอบความ โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้มากำหนดเพื่อให้เกิดความ กระฉับในการพิจารณาดำเนินการ และทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวต่าง ๆ
3. การยกร่างมาตรฐาน โดยการประชุมร่วมกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ เสนอแนะความต้องการเพื่อกำหนดองค์ประกอบของรายละเอียดของมาตรฐานให้ถูกต้องตามกรอบ แนวคิดทฤษฎี
4. การทำประชาพิจารณ์ เป็นการนำผลจากการทำร่างมาตรฐานโรงเรียนไปให้ ผู้เชี่ยวชาญมีส่วนร่วมในการพิจารณา และเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม
5. การทดลองใช้มาตรฐาน เป็นการนำร่างมาตรฐานโรงเรียนที่ผ่านการทำประชาพิจารณ์ แล้วไปทดลองใช้ในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงความเป็นไปได้ในการนำมาตรฐานไปใช้ และ ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่พบขณะใช้มาตรฐานฉบับทดลอง ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่พบ จะถูกรวบรวมไว้เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงมาตรฐานในขั้นต่อไป
6. การตรวจสอบ ปรับปรุงมาตรฐาน เมื่อมาตรฐานผ่านขั้นตอนการทำประชาพิจารณ์ และทดลองใช้มาแล้ว โดยปกติจะตรวจสอบมาตรฐานเกี่ยวกับความถูกต้องเชิงเนื้อหา เชิงทฤษฎี เชิงโครงสร้างและความชัดเจนของภาษาที่ใช้ เป็นต้น

7. การเสนอขอความเห็นชอบ การพัฒนามาตรฐานโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำหรับมาตรฐานโรงเรียนที่จังหวัด อำเภอ และโรงเรียนได้ปรับขยายเพิ่มเติมจะต้องขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด อำเภอ และกรรมการโรงเรียน แล้วต่อกรณี เพื่อให้ความเห็นชอบและประกาศใช้ต่อไป

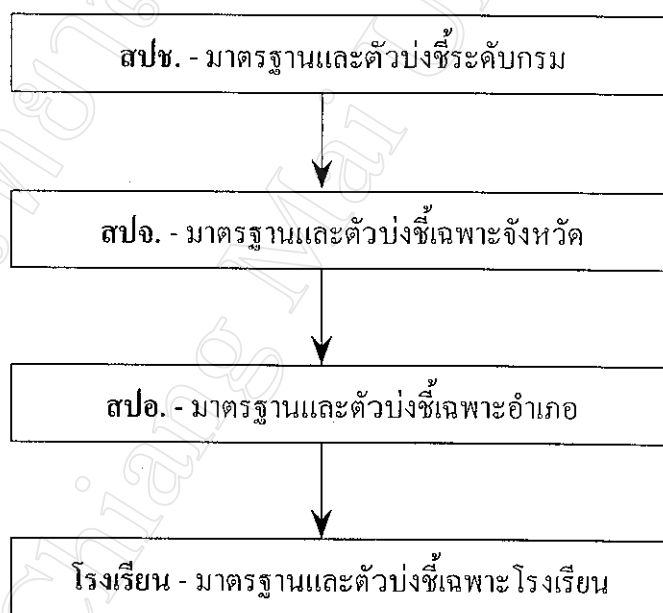
8. การประกาศใช้และเผยแพร่ เมื่อมาตรฐานโรงเรียนระดับต่าง ๆ ได้รับความเห็นชอบแล้วหน่วยงานเจ้าของมาตรฐานจึงจะสามารถประกาศและเผยแพร่มาตรฐานเหล่านั้น ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องได้ หลังจากการเผยแพร่ไประยะหนึ่งแล้ว วงจรของการพิจารณามาตรฐานควรได้รับการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้มาตรฐานที่ใช้อยู่มีความถูกต้องเหมาะสมและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ซึ่งกระบวนการในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาที่กล่าวมา มีขั้นตอนสรุปได้ดังแผนภูมิ 1 ต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 ขั้นตอนการพัฒนามาตรฐานโรงเรียน



สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนโยบายที่จะสนับสนุนให้ส่วนราชการในสังกัดทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และโรงเรียน มีโอกาสในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนตามความประสงค์ของตนด้วย เพื่อให้เป็นไปตามหลักการยืดหยุ่น(flexible) และความเหมาะสมแก่หน่วยปฏิบัติ (suitable) ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) สอดคล้องกับการดำเนินงานในเรื่องการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานโรงเรียนของหน่วยงานระดับต่างๆ ในสังกัดไว้ ตามรายละเอียดในแผนภูมิ 2 ต่อไปนี้

แผนภูมิ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานระดับต่างๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ



จากแผนภูมิ 2 จะเห็นว่ามาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คือตัวตั้ง ที่จังหวัด อำเภอ และโรงเรียนจะสามารถนำไปพิจารณาสำหรับขยายได้ตามที่ตนประสงค์ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มเติมหรือเน้นมาตรฐานบางมาตรฐานเป็นพิเศษให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม หรือเงื่อนไขในการพัฒนาของตน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษามีสามประการด้วยกันคือ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งในเรื่องการ

ควบคุมคุณภาพหรืออาจกล่าวได้ว่าการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนคือ กิจกรรมแรกของกระบวนการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการศึกษาในโรงเรียน ดังนั้น การให้ความสำคัญและทำความเข้าใจในเรื่องนี้ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน

วงจรของการพัฒนา

วงจรของการพัฒนา โดยทั่วไปมี 4 ขั้นตอน คือ(สปช. เล่ม 5, 2541, หน้า 2-10)

1. การตรวจสอบสภาพโรงเรียน
2. การจัดทำแผน
3. การนำแผนสู่การปฏิบัติ
4. การตรวจสอบคุณภาพ

การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนจะได้กล่าวโดยสังเขปต่อไป

1. การตรวจสอบสภาพโรงเรียน

การพัฒนาหรือปรับปรุงอะไรก็ตาม จำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความเข้าใจหรือความชัดเจนเกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่จริงของสิ่งนั้น (จุดแข็ง-จุดอ่อน) และการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับสภาพความสำเร็จที่คาดหวัง ในการตรวจสอบหรือวิเคราะห์สภาพที่เป็นอยู่จริง บางโรงเรียนดำเนินการอย่างกว้างขวางเพื่อหาภาพรวมที่ต้องพัฒนาทั้งหมด ขณะที่บางโรงเรียนกำหนดขอบเขตเฉพาะด้านที่จำเป็นปัญหาสำคัญและมีผลกระทบต่อโรงเรียน

2. การจัดทำแผน

การจัดทำแผนในระดับโรงเรียนตามกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษา ควรมีการจัดทำ “ธรรมนูญโรงเรียน” (แผนพัฒนาแม่บท) และแผนระดับรองลงมาตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น แผนพัฒนางานด้านต่างๆ แผนพัฒนารายปี แผนพัฒนาหมวดวิชา เป็นต้น

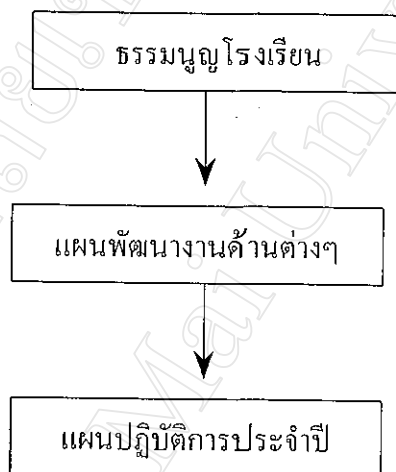
2.1 ธรรมนูญโรงเรียน

ธรรมนูญโรงเรียน คือ สัญญาประชาคมหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง คณะกรรมการโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัด และใช้เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาโรงเรียนไปสู่เป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนด เป็นการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ที่จะเกิดขึ้นในเวลาที่กำหนดนั้นว่า โรงเรียนมีคุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของชุมชนและสังคม

2.2 แผนพัฒนางานและแผนปฏิบัติการ

จากธรรมนูญโรงเรียนซึ่งเป็นแผนแม่บท โรงเรียนควรจัดทำแผนพัฒนาระดับรองลงมาหรือแผนย่อยซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ เป็นแผนขยายแผนแม่บทให้เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ต้องจัดทำแผนปฏิบัติการหรือแผนประจำปี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากร และเป็นเครื่องกำกับ ติดตาม ประเมินผลสำหรับผู้บริหาร โรงเรียน หรือผู้มีหน้าที่

แผนภูมิ 3 แผนพัฒนางานของโรงเรียน



3. การนำแผนสู่การปฏิบัติ

การทำให้แผนเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพนั้น การจัดการเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ทุกอย่างดำเนินไปตามที่ควรจะเป็น การแบ่งงานและมอบหมายกลุ่มผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน การสนับสนุนช่วยเหลือด้วยความสนใจและกระตือรือร้น การจัดหาเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน การประชุมหารือกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาอย่างทันที่ทันที่เหล่านี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานงานเกิดความอบอุ่นใจ เป็นการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจแก่คณะทำงาน อย่างไม่รู้ดี การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเกณฑ์เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในยุคที่ประเทศกำลังประสบปัญหาภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าจึงควรเป็นดัชนีอีกตัวหนึ่งที่ชี้บอกถึงความสำเร็จของการปฏิบัติงาน

4. การตรวจสอบคุณภาพ

การตรวจสอบคุณภาพ จัดทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

4.1 การตรวจสอบภายใน

เป็นกระบวนการที่โรงเรียนทำการตรวจสอบหรือประเมินการทำงานของโรงเรียนเองในทุกขั้นตอนการทำงาน โดยครอบคลุมเป้าหมาย จุดเน้นและงานทั้งหมดตามแผนที่วางไว้ ยุทธศาสตร์ที่นิยมใช้ในการตรวจสอบภายใน คือ การประเมินตนเอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อการปรับปรุงงานในระหว่างการทำงานเป็นสำคัญ การประเมินตนเอง เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการบริหารคุณภาพในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารจึงควรพัฒนาทักษะการประเมินตนเองของบุคลากรในโรงเรียนทุกคน การสร้างบรรยากาศเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคลากรยินดีที่จะทำการประเมินตนเอง และเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริงอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักของการประเมินตนเอง

4.2 การตรวจสอบภายนอก

การตรวจสอบภายนอก เป็นกระบวนการในการตรวจสอบและการสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน เป็นการตรวจสอบการดำเนินงานภายในโรงเรียนจากมุมมองของคนภายนอก ซึ่งเป็นมุมมองที่แตกต่างไปจากมุมมองที่บุคคลในโรงเรียนมองการทำงานของตนเอง ผู้ที่มีหน้าที่ตรวจสอบได้แก่ ผู้บริหารระดับเหนือโรงเรียนขึ้นไป รวมไปถึงศึกษานิเทศก์ในระดับต่าง ๆ และนักวิชาการศึกษา สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจสอบภายนอกที่อาจมีการแต่งตั้งเพิ่มเติมจากผู้ปกครองชุมชน ซึ่งจะมีหน้าที่โดยตรงในการตรวจสอบจากภายนอก

การตรวจสอบจากภายนอก เป็นการตรวจสอบการทำงานของโรงเรียน เพื่อประเมินว่าโรงเรียนได้ดำเนินการจัดการศึกษาได้มาตรฐานตามมาตรฐานโรงเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อเป็นข้อเสนอที่จะนำเสนอให้โรงเรียนนำผลการตรวจสอบดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนต่อไป

บทบาทของโรงเรียนในการประกันคุณภาพ

โรงเรียนมีบทบาทสำคัญสูงสุดที่จะทำให้การประกันคุณภาพการศึกษา ตามนโยบายของกรม ประสบความสำเร็จ การดำเนินงานของโรงเรียนควรปรับเปลี่ยนแนวทางบางประการดังต่อไปนี้

1. สร้างวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
2. สร้างความตระหนักในเรื่องคุณภาพ โดยสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของทุกคนในโรงเรียน
3. จัดทำธรรมนูญโรงเรียน โดยกำหนดเป้าหมายและสร้างพันธกิจร่วมกันภายในกำหนดเวลาที่แน่นอน
4. จัดทำแผนยุทธศาสตร์
5. กำหนดดัชนีความสำเร็จของบุคลากรทุกระดับและทุกคน
6. ทำแผนให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดทำคู่มือการดำเนินงานสำหรับทุกคน
7. ติดตาม กำกับ การดำเนินงานโดยให้มีการประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องรูปแบบการประเมินตนเองที่นำมาใช้ควรเป็นวิธีที่ง่ายและชัดเจน
8. เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน โดยเน้นให้นักเรียนเรียนรู้วิธีเรียนและสร้างความรู้ด้วยตนเองหรือทำโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่แท้จริง มีใช้โรงเรียน
9. มีระบบข้อมูลข่าวสารสนเทศของนักเรียน ครู เป็นรายคน ทั้งในเชิงกายภาพและเชิงคุณภาพที่เป็นปัจจุบันและสะดวกแก่การนำไปใช้
10. ร่วมมือกับคณะตรวจสอบภายนอก (นิเทศ 100%) และใช้กระบวนการตรวจสอบภายนอกให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียนสูงสุดในทุกด้าน
11. ใช้กระบวนการประเมินตนเองและตรวจสอบภายนอก เพื่อทบทวนคุณภาพประสิทธิภาพของการดำเนินงานที่ผ่านมาทุกปีหรือทุก 3-5 ปี ส่งเสริมจุดเด่นของโรงเรียนและพัฒนาปรับปรุงจุดอ่อน/ข้อบกพร่องที่ยังคงอยู่ โดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
12. รายงานต่อสาธารณชนและต้นสังกัด เพื่อประกาศความสำเร็จของโรงเรียนและเพื่อการสนับสนุนร่วมมือในปีต่อไปหรือระยะต่อไป
13. บริหารโดยใช้วงจรพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป้าหมายใหม่ให้สูงขึ้นเมื่อวงจรเดิมของการปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายแล้ว

การจัดระบบงานในโรงเรียน

การจัดระบบงานภายในโรงเรียน เป็นเรื่องสำคัญยิ่งในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ทั้งนี้ โดยสภาพทั่วไปแล้ว โรงเรียนประถมศึกษาไม่ได้มีการจัดหน่วยงานภายในตามหลักวิชาการ ส่วนใหญ่มักจัดหน่วยงานภายในโรงเรียนเป็นการภายใน ไม่มีลักษณะเป็นแบบแผนแน่ชัด งานจึงมักขึ้นอยู่กับความพอใจส่วนตัวของครูใหญ่หรือผู้บริหาร และความเคยชินที่ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา

บุคลากรในหน่วยงานมีความทะเยอทะยานสูง แต่ประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ เนื่องจากขาดระบบการจัดการที่ดี ไม่มีสายการบังคับบัญชาที่แน่นอน ไม่มีกำหนดหน้าที่ให้เด่นชัด หน้าที่หลักได้แก่ การสอนอย่างเดียว ซึ่งตามสภาพความเป็นจริง โรงเรียนยังมีการกิจอื่น ๆ อีกมาก จึงจำเป็นต้องแบ่งออกเป็นหน่วยงานย่อย โดยให้เหมาะสมกับความต้องการ นโยบาย วัตถุประสงค์ กำลังคน กำลังเงิน งบประมาณ การที่จะแบ่งหน่วยงานออกเป็นหน่วยย่อยอะไรบ้างนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และขนาดความใหญ่เล็กของโรงเรียนนั้น

การจัดระบบงานภายในโรงเรียน ควรดำเนินงานตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (จรัส โพธิศิริ, 2523, หน้า 10)

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของหน่วยงานให้ชัดเจน
2. รวบรวมปริมาณงานของโรงเรียนทั้งหมดที่ต้องปฏิบัติตามนโยบาย กฎหมายระเบียบข้อบังคับ แบบแผน คำสั่ง ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของโรงเรียน
3. จำแนกประเภทงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน หรืองานประเภทเดียวกัน ให้รวมอยู่ด้วยกัน
4. กำหนดหน่วยงานย่อยตามลักษณะและประเภทของงาน
5. นำหน่วยงานย่อยมาจัดเป็นสายการบังคับบัญชา
6. นำหน่วยงานย่อยที่จัดเป็นสายงานย่อยที่จัดเป็นสายงานแล้ว มารวมเป็นแผนผังขององค์การ (Organization chart) โดยจัดแยกออกเป็นแผนผังต่าง ๆ 4 แผน
 - 6.1 แผนผังโครงสร้างหลัก (Skeleton chart)
 - 6.2 แผนผังบุคคลในตำแหน่ง (Personnel chart)
 - 6.3 แผนผังหน้าที่การงาน (Functional chart)
 - 6.4 แผนผังฝาผนัง (Wall Organization chart)
7. กำหนดตัวบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ ให้ตรงกับความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล

8. กำหนดสถานที่ทำงานของแต่ละหน่วยงาน
9. ทำคู่มืออธิบายโครงสร้างหรือหน่วยงานของโรงเรียน
10. ผู้บริหาร ต้องแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่ กฎหมาย และระเบียบที่กำหนดไว้
11. ประชุมชี้แจงบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียนให้เข้าใจในนโยบาย หน้าที่ ความรับผิดชอบ สายการบังคับบัญชา

การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

การประชาสัมพันธ์โรงเรียน หมายถึง การสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างกลุ่มบุคคลผู้นำหน้าที่ต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยกัน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ หรือกับผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาเล่าเรียน รวมทั้งองค์การหรือบุคคลภายนอกที่มีส่วนสัมพันธ์กับโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องรับใช้หรือให้บริการ ดังนั้นการประชาสัมพันธ์โรงเรียนจึงเป็นกระบวนการไม่ตรีสัมพันธ์สองทาง (two-way communication) คือ โรงเรียนเป็นทั้งผู้ให้ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนการรับบริการจากประชาชนที่เกี่ยวข้อง

Cater V. Good (อ้างในจรัส โพธิศิริ, 2523, หน้า 106) ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ไว้ดังนี้

เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการให้บริการข่าวสารของโรงเรียนแก่ชุมชน เพื่อสร้างไมตรีจิตอันดี ให้เกิดขึ้นแก่โรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ประสานสัมพันธ์ความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงานทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา โรงพยาบาลหรือบริษัท ห้างร้าน ต้องสัมพันธ์กับชุมชน ต้องติดต่อเกี่ยวข้องกับทั้งทางตรงและทางอ้อม กระบวนการติดต่อเช่นนี้ คือการประชาสัมพันธ์ ซึ่งทางหน่วยงานก็ดำเนินไปด้วยดี แต่บางหน่วยงานประสบกับความล้มเหลว หน่วยงานที่ได้รับความสำเร็จนั้น คือหน่วยงานที่ได้วางแผนไว้ก่อนล่วงหน้า ด้วยวิธีการอันฉลาด ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้

Don E. Mathew (อ้างในจรัส โพธิศิริ, 2523, หน้า 106) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการวางแผนการประชาสัมพันธ์โรงเรียนว่า โรงเรียนควรวางแผนด้วยวิธีการที่ฉลาด และ รอบคอบ อย่างน้อยต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1. เข้าใจความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี
2. จัดบริการข่าวสารได้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชน
3. การให้ข่าวสารและการติดต่อกัน ต้องคิดอยู่เสมอว่าหน่วยงานของชุมชนกับหน่วยงานของโรงเรียนมีส่วนสัมพันธ์กัน

มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดระบบข้อมูลสารสนเทศได้ครบถ้วนถูกต้องกับความต้องการและ
ทันต่อการใช้งาน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีข้อมูลสารสนเทศและใช้ประโยชน์ในการดำเนินงาน

ระดับ 2 : จัดระบบข้อมูล สารสนเทศตามภารกิจและใช้ประโยชน์ใน
การดำเนินงาน

ระดับ 3 : จัดระบบข้อมูล สารสนเทศ ครบถ้วนถูกต้องตามภารกิจ เป็นปัจจุบัน
และใช้ ประโยชน์ในการดำเนินงาน

ระดับ 4 : ดำเนินการได้ตามระดับ 3 และ สะดวกในการนำไปใช้

ระดับ 5 : ดำเนินการได้ตามระดับ 4 และบริการแก่หน่วยงานอื่น ๆ ได้ดี

ตัวบ่งชี้ที่ 2 แผนของโรงเรียนเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับสภาพของ
โรงเรียน มีเป้าหมายชัดเจน และมุ่งเน้นคุณภาพนักเรียน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีแผนในการดำเนินงานตามภารกิจของโรงเรียน

ระดับ 2 : มีแผนในการดำเนินงานตามภารกิจของโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียน
ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำ

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และเป็นแผนที่สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และ มีเป้าหมายชัดเจน

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และ มุ่งเน้นคุณภาพนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดระบบงานชัดเจน คล่องตัวในการปฏิบัติงาน มอบหมายงานตรงกับความรู้
ความสามารถ ส่งเสริมบุคลากรให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีการจัดระบบในโรงเรียน

ระดับ 2 : มีการจัดระบบในโรงเรียนชัดเจน และคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และมอบหมายงานตรงกับความรู้ ความสามารถของ
บุคลากร

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และ มีการกระจายงานอย่างทั่วถึง

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และ มีการส่งเสริมให้บุคลากรให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ควบคุม กำกับ ติดตามและนิเทศให้การดำเนินงานบรรลุตามแผน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีการควบคุม กำกับและติดตามการดำเนินงาน

ระดับ 2 : มีการควบคุม กำกับและติดตาม และนิเทศการดำเนินงาน

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และ มีการดำเนินที่เป็นระบบ ต่อเนื่อง

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และ ใช้วิธีการที่หลากหลาย มีบุคลากรรับผิดชอบสังคม

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และ ปฏิบัติงานได้ตามเวลาที่กำหนด

มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนางาน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถพัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีการส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง

ระดับ 2 : มีการส่งเสริมให้บุคลากร ได้พัฒนาตนเองและพัฒนางานด้วยวิธีการที่หลากหลาย

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และมีการประเมิน ปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และ บุคลากรเกิดค่านิยม และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกและประโยชน์ตอบแทนในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม เป็นธรรม

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : จัดสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกและประโยชน์ตอบแทนในการปฏิบัติงานให้บุคลากร

ระดับ 2 : จัดสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกและประโยชน์ตอบแทนในการปฏิบัติงานให้บุคลากร ได้ตามความจำเป็นและอย่างทั่วถึง

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และมีความสะดวก รวดเร็ว และให้ประโยชน์ตอบแทนเป็นธรรม

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และเป็นแบบอย่างที่ดีได้

มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดกิจกรรมทางวิชาการ บริการแนะแนว บริการสุขภาพอนามัย โภชนาการและ
กิจกรรมช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงและเหมาะสม

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีการจัดกิจกรรมทางวิชาการบางกลุ่มประสบการณ์/วิชา และจัดกิจกรรม
ต่อไปนี้เป็นครบทุกกิจกรรม คือ บริการแนะแนว บริการสุขภาพอนามัย
บริการอาหารกลางวันอาหารเสริม การจัดกิจกรรมช่วยเหลือนักเรียนที่
ขาดแคลน

ระดับ 2 : มีการจัดกิจกรรมทางวิชาการครบกลุ่มประสบการณ์/วิชา และจัดกิจกรรม
ตามระดับ 1 ได้ครบทุกกิจกรรม แต่ไม่ต่อเนื่อง

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และมีการดำเนินการต่อเนื่องตลอดปี

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และใช้เทคนิควิธีการแนะแนวที่เหมาะสม บริการสุขภาพ
อนามัยอย่างทั่วถึง อาหารกลางวัน/อาหารเสริมถูกหลักโภชนาการและช่วย
เหลือให้นักเรียนที่ขาดแคลนได้ครบทุกคน

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้ตามสภาพแต่ยังไม่เป็นระเบียบและร่มรื่น

ระดับ 2 : จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้ดี สวยงาม สะอาด ร่มรื่นและเป็นระเบียบ

ระดับ 3 : ดำเนินการได้ตามระดับ 2 และ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้าน
ศิลปวัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และนักเรียนมีส่วนร่วม อย่างต่อเนื่อง

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และชุมชน ท้องถิ่น มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

**ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดแหล่งความรู้ สื่อและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนการสอน
ระดับคุณภาพ**

- ระดับ 1 : มีแหล่งความรู้ สื่อ และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน
- ระดับ 2 : จัดแหล่งความรู้ สื่อ และเทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน
- ระดับ 3 : จัดแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีที่มี
คุณภาพเหมาะสมกับสภาพ และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ระดับ 4 : ดำเนินการได้ตามระดับ 3 และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ครบ
ทุกกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา ในทุกชั้น
- ระดับ 5 : ดำเนินการได้ตามระดับ 4 และ จัดให้มีการใช้อย่างสม่ำเสมอ

**ตัวบ่งชี้ที่ 4 จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้
ระดับคุณภาพ**

- ระดับ 1 : มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน
- ระดับ 2 : จัดสภาพแวดล้อมที่ดี และปลอดภัยภายในโรงเรียน
- ระดับ 3 : ดำเนินการได้ตามระดับ 2 และส่งเสริมการเรียนรู้
- ระดับ 4 : ดำเนินการได้ตามระดับ 3 และมีวัสดุอุปกรณ์เสริมสร้างพัฒนาการ
- ระดับ 5 : ดำเนินการได้ตามระดับ 4 และมีวิธีการลดมลภาวะ และมีวัสดุ อุปกรณ์
เสริมสร้างพัฒนาการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์

มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาโรงเรียน

**ตัวบ่งชี้ที่ 1 ดำเนินการเพื่อประสานความร่วมมือกับกรรมการโรงเรียน ชุมชนและ
หน่วยงานอื่นในการพัฒนาโรงเรียน**

ระดับคุณภาพ

- ระดับ 1 : ดำเนินการพัฒนาโรงเรียน โดยกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนา
- ระดับ 2 : ดำเนินการให้กรรมการ โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่นมีส่วนร่วม
พัฒนาโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ
- ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และมีผลงานแสดงถึงความร่วมมือ ได้สำเร็จตามเป้าหมาย
- ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และต่างก็ร่วมมือด้วยความเต็มใจและสม่ำเสมอ

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 โดยมีกลุ่มบุคคล อาสาสมัครเต็มใจเข้าร่วมปฏิบัติงานอย่าง
สม่ำเสมอและมีผลงานที่เกิดจากความร่วมมืออย่างชัดเจน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนด้วยความรวดเร็ว
ทันเหตุการณ์และต่อเนื่อง

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีกิจกรรมประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียน

ระดับ 2 : จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนได้ครอบคลุมภารกิจ
ของโรงเรียน

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 โดยใช้สื่อ/เครื่องมือ หรือ วิธีการที่หลากหลาย

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และมีการดำเนินการได้รวดเร็ว ทันเหตุการณ์และต่อเนื่อง

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และมีการพัฒนางานประชาสัมพันธ์จนเป็นแบบอย่างได้

มาตรฐานที่ 5 โรงเรียนประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและ
ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีการประเมินผลการปฏิบัติงานสอดคล้องกับงานหรือสิ่งที่ต้องการ
ประเมิน

ระดับ 2 : ได้ตามระดับ 1 และใช้วิธีการที่หลากหลายใช้เครื่องมือที่เหมาะสม

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และมีการปรับปรุง พัฒนาการและเครื่องมือ

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และผลการประเมินสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง
และเป็นที่ยอมรับ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผลการประเมินไปใช้ในทิศและพัฒนางานอยู่เสมอ

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 : มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการนิเทศและพัฒนางานในระดับ
ที่น้อยมาก

ระดับ 2 : มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการนิเทศและพัฒนางานอย่างชัดเจน

ระดับ 3 : ได้ตามระดับ 2 และมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง/สม่ำเสมอ

ระดับ 4 : ได้ตามระดับ 3 และครอบคลุมภารกิจงานของโรงเรียน

ระดับ 5 : ได้ตามระดับ 4 และมีการเผยแพร่ผลการประเมินแก่บุคลากร และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการบริหาร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา

สมยศ มีเทศน์ (2525) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาล เขต 6 จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร นักวิชาการ และประชาชน มีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาตรงกันว่า มีการปฏิบัติงานวิชาการมากเป็นอันดับหนึ่งรองมา คือการบริหารงานบุคคลและงานธุรการ การเงิน ส่วนงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีการปฏิบัติการณ์น้อยที่สุด ส่วน สิทธิชัย หิรัญดิษฐ์ (2526) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลที่ตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 7 โดยศึกษาจากครูปฏิบัติการสอน 297 คน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติงานวิชาการงานบริหารบุคลากรงานบริหารอาคารสถานที่ และการบริหารงานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาที่มีต่อการดำเนินงานของโรงเรียน คือ งบประมาณสนับสนุน ไม่เพียงพอขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน ตลอดจนปัญหาการขาดแคลนห้องเรียน

ดิลก กามเงิน (2529) ได้ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร การศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการบริหารงานวิชาการ ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคอยสะเกิดจากขอบข่ายงานที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ 9 ลักษณะปรากฏว่ามีผลการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการบริหารงานวิชาการ ของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอคอยสะเกิด จากแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เสนอแนะไว้ 10 แนวทางปรากฏว่ามีผลการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอคอยสะเก็ด จากบทบาทที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเสนอแนะไว้ 8 บทบาท ปรากฏว่ามีผลการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ชัยวิทย์ ปิ่นทรายมูล (2532) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนโดยส่วนรวม ให้ความสำคัญต่อการรับรู้บทบาทหน้าที่งานวิชาการเป็นอันดับแรก ต้องรอบรู้งานวิชาการอย่างแม่นยำ และควรรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนที่จะพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตร แต่ในทางปฏิบัติจริง มีหลายประการที่ควรพิจารณา โดยเฉพาะด้านการนิเทศภายในโรงเรียน จึงควรเน้นให้ผู้บริหารปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้นรวมทั้งการดำเนินการพัฒนาบุคลากรทางด้านการเรียนการสอนและการนำหลักสูตรไปใช้

บุญเลี้ยว หินศรีสุวรรณ (2532) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาปรากฏว่าปัญหาอุปสรรคที่มีต่อกระบวนการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ การที่ผู้บริหารมีการตัดสินใจเพียงลำดับการขาดข้อมูลที่ใช้ในการวางแผน ขาดการนิเทศ การควบคุมกำกับติดตามและประเมินผลอย่างไม่เป็นไป

ไพรัช ไหมชมภู (2537) ได้ศึกษากระบวนการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง พบว่า ผู้บริหารขาดการปฏิบัติงานในด้านการประเมินผลมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการวางแผน การดำเนินการตามแผน การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน นอกจากนั้นผู้บริหารยังขาดความเอาใจใส่ติดตามกำกับงานและการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศไม่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

วัฒนา มโนจิตร (2540) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาปรากฏว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้าน สำหรับปัญหาการบริหารงาน พบว่า หลักสูตรที่ใช้ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และงบประมาณมีน้อยไม่เพียงพอต่อการนำมาพัฒนาการเรียนการสอน

บุญล้อม โสภพรหม (2540) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาปรากฏว่า ในภาพรวมผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางแต่เมื่อพิจารณาถึงส่วนการไม่ได้ปฏิบัตินั้น ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ปฏิบัติงานประเมินผลมากที่สุด รองลงมาคือ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการดำเนินการตามแผน และวางแผนตามลำดับ ส่วนปัญหาในการบริหารโรงเรียน

ที่สำคัญ ได้แก่ ขาดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานโดยตรง ผู้บริหารโรงเรียนขาดความเอาใจใส่ ติดตามกำกับงาน ระบบการเก็บข้อมูลสารสนเทศไม่มีประสิทธิภาพ ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน และผลการประเมินไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริหารการศึกษา

วิชิต ทองนุ้ย และคณะ (2529) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริหารและผลงานของผู้บริหารดีเด่นโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า วิธีการบริหารของผู้บริหารดีเด่นได้เน้นการใช้มนุษยสัมพันธ์ มีกระบวนการบริหารที่เป็นระบบ ยึดหลักประชาธิปไตยและมุ่งผลงานตามลำดับ ปัญหาที่ผู้บริหารพบมากที่สุดคือปัญหาบุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารใช้วิธีการทาง วิทยาศาสตร์ ประยุกต์ สร้างสรรค์หาให้กับครูและชุมชน ส่วนการแก้ปัญหาบุคลากรนอกโรงเรียนผู้บริหารใช้วิธีการประชุมชี้แจง มีการสื่อสารระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ช่วยเหลือและร่วมมือในด้านกิจกรรมของชุมชน ชักนำชุมชนให้มีส่วนร่วมกิจกรรมในโรงเรียนส่วนผลงานที่น่าภาคภูมิใจของผู้บริหารดีเด่น คือ การพัฒนาโรงเรียนด้านอาคารสถานที่และชุมชน รองลงมาคือ การจัดการเรียนการสอน ได้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร กิจกรรมที่สำคัญในโรงเรียนที่ผู้บริหารประสบความสำเร็จ คือ กิจกรรมที่ดำเนินการโดยนักเรียน ปัจจัยที่เอื้อต่อผลสำเร็จ คือ ความรู้ ความสามารถ การเสียสละ และการบริหารโรงเรียนในรูปคณะกรรมการ

สมศักดิ์ มั่นสวัสดิ์ (2531) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการบริหารงานทั้ง 6 ด้านของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารงานด้านธุรการการเงิน งานบุคลากร งานวิชาการงานอาคารสถานที่ และงานกิจการนักเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ มีพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียนและงานอาคารสถานที่ แตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์มากมีพฤติกรรมในการบริหารงานโรงเรียนทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์น้อย

บุญธรรม ภูริศรี (2534) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรเตรียมผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ใช้แบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรเตรียมผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และถามครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวโดยมีเนื้อหาการ

ปฏิบัติงานรวม 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียนงานอาคารสถานที่ งานธุรการและการเงิน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจำนวนประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวม 398 คน แยกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 120 คน ครูผู้สอน 278 คน ในประเด็นของการปฏิบัติงานด้านวิชาการนั้น มีข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดให้คณะครูมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และวางแผนงานของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการวางแผนของโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสอดคล้องกัน คือ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี

จตุพร เชื้อวานิช (2539) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมงานบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาที่เป็นจริงและที่คาดหวังตามการรับรู้ของผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดลำพูน ผลการศึกษาปรากฏว่า ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดลำพูน เห็นว่า พฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติจริงในระดับมาก ในด้านการวางแผน การจัดองค์การ และการควบคุมกำกับดูแล ยกเว้นในด้านการนำในองค์การ มีการปฏิบัติจริงในระดับปานกลาง ส่วนความคาดหวังนั้น ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้บริหารควรมีพฤติกรรมการบริหารงานทุกด้านในระดับมาก ส่วนทักษะของผู้บริหารนั้นพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้ทักษะทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคาดหวังนั้น ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนต้องการให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้ทักษะการบริหารทั้ง 3 ด้านในระดับมาก

อิสริย์ ทองภูมิพันธ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพะเยา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามวัดพฤติกรรมการบริหารมีดังนี้ เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ 57.76) เลือกรับรองกระทู้คำถามที่จัดได้ว่าเป็นการบริหารประเภทที่มีประสิทธิผลสูง และที่เหลืออีกร้อยละ 43.33 มีพฤติกรรมการบริหารประเภทที่มีประสิทธิผลต่ำ ซึ่งเป็นอัตราที่ใกล้เคียงกัน และเป็นข้อค้นพบที่ออกจะแตกต่างไปจากผลของการศึกษาชิ้นอื่น ๆ ที่มีมาก่อนหน้านี้ ในกลุ่มผู้บริหารที่มีพฤติกรรมการบริหารประเภทที่มีประสิทธิผลสูง ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริหารเป็นแบบนักพัฒนา ส่วนในกลุ่มผู้บริหารที่มีพฤติกรรมการบริหารประเภทที่มีประสิทธิผลต่ำ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริหารเป็นแบบนักบุญ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาการบริหารงานตามสภาพงานของโรงเรียนยังไม่พบงานวิจัยเรื่องใดที่ศึกษาการบริหารงานโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนตามที่ท้องถิ่น คือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ได้ปรับปรุงจากมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ